

Cebrià Baraut i Obiols, l'historiador de la vall de Castellbò

Benigne Marquès i Sala

RESUMS

Benigne Marquès i Sala: «Cebrià Baraut i Obiols l'historiador de la vall de Castellbò»

RESUMEN: Semblanza biográfica personal.

RÉSUMÉ: Ressemblance avec sa propre biographie.

RESUM: Semblança biogràfica personal.

Volem fer memòria de l'historiador, monjo de Montserrat, que va morir el 8 de juny de 2003, festa de la Pentecosta. Li volem retre el nostre homenatge i agraïment per la labor tan fecunda de presentar-nos la història de la vall de Castellbò, des de diversos punts d'interès. Primer va estudiar en profunditat tot el procés de la formació de la senyoria temporal de les Valls d'Andorra: la infeudació dels Caboets –ell era originari de la vall de Cabó-, la unió dels Caboets amb Castellbò i la posterior annexió d'aquest a Foix. Edità el llibre *Spill de Castellbò*, tan útil per conèixer millor els límits territorials dels pobles que en depenien i per saber quina jurisdicció hi exercien els vescomtes. Finalment, també va dedicar un parell d'estudis molt valuosos als càtars, tema important per a la història de la vall de Cabó al qual cada any es dedica una commemoració i festa. Abans de passar a glossar aquests punts esmentats, és obligat presentar la figura del pare Cebrià, les seves dades biogràfiques, trajectòria i dedicació a la tasca d'investigació, trets personals i hàbit de treball. Assolí prèviament una sòlida formació històrica, que fou la garantia de la seva labor posterior.

Dades personals

Nasqué¹ al Vilar de Cabó, Alt Urgell, el 21 de maig del 1917. El nom que li posaren fou Francesc de Sales, li canviaren per Cebrià en el moment d'entrar en religió.

A l'edat de deu anys, el 1927, ingressà a l'abadia de Montserrat per iniciar els seus estudis. Començà el noviciat el 30 de juliol del 1933 i professà els vots monàstics el 6 d'agost del 1934.

Tot seguit passà a fer-se càrrec de l'arxiu de Montserrat, de forma provisòria, quan el qui n'era l'arxiver, el pare Anselm Maria Albareda, passà a Roma per ocupar-se de la Biblioteca Vaticana.

1. Per a una biografia completa vegeu Alexandre OLIVAR, «Dom Cebrià: notes biogràfiques» a Alexandre OLIVAR et al., *Miscel·lània a Dom Cebrià Baraut i Obiols*, Andorra, Govern d'Andorra, Ministeri de Turisme i Cultura, Crèdit Andorrà, 2001, p. 11-19.

L'any 1936 passà a Alemanya, al monestir de Maria Laach (Renània), on acabà els cursos de filosofia. L'any següent es traslladà a l'arxibadia de Beuron (Alemanya) per iniciar-hi els estudis de teologia. L'1 de gener del 1939 hi féu la professió solemne. I el juliol d'aquest mateix any se n'anà a Roma per continuar la teologia a l'Ateneu Pontifici de Sant Anselm.

Durant la Guerra Mundial, l'any 1940, retornà a Montserrat on el 10 d'agost del 1941 rebé l'ordenació presbiteral. Acabada la Guerra Mundial, l'any 1947, retornà a Roma on romangué fins al 1950. En aquesta ocasió, cursà els estudis d'història a la Pontificia Universitat Gregoriana. L'any 1949 defensà la tesi doctoral sobre *Joaquim de Fiore i la reforma florense*, sota la direcció del professor Pedro Leturia. Obtingué també el diploma d'arxiver i paleògraf a l'Escola de Paleografia i Diplomàtica del Vaticà.

Havent retornat a Montserrat l'any 1950, exercí el càrrec de professor, primer a l'Escolania i després al clericat del monestir, i es dedicà també als treballs de recerca històrica.

L'any 1974 adquirí el grau de llicenciat en filosofia i lletres per la Universitat de Barcelona.

Fundà, dirigí i mantingué diverses publicacions de prestigi. En 1965 *Monumenta Andorrana*, en 1976 *Quaderns Andorrans*, i en 1978 *Urgellia*.

Ha estat distingit amb diversos títols i distincions. Era membre de la Societat Catalana d'Estudis Històrics. El 1974 fou admès com a membre corresponent de la Secció Historicoarqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans. El Departament d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona el nomenà col·laborador científic. L'any 1977 es constituí la Societat Cultural Urgel·litana i en resultà elegit president, càrrec que ostentà fins a la mort. L'any 1991 la Fundació Jaume I li atorgà el Premi d'Honor.

El seu tarannà era el d'un home molt afable, atent i bondadós amb tothom. El distingia un gran esperit de treball, dedicava llargues hores a la investigació històrica. Se li notava la bona preparació històrica que tenia. Aprengué la tenacitat, el treball, el mètode i l'aprofundiment de les qüestions propis de l'esperit germànic. A aquestes qualitats adjuntà endemés la formació assolida en història a la Universitat Gregoriana de Roma.

La seva obra

L'obra que ens ha llegat és impressionant quant al gran nombre d'estudis i d'edicions de documents que al llarg de la vida va fer. Pels temes que va tractar podríem classificar tota la seva producció històrica en tres blocs principals: Montserrat, bisbat d'Urgell i Andorra. El Principat d'Andorra l'any 2000 li dedicà una Miscel·lània que aplega un bon nombre de treballs seus sobre el Principat i que menciona els altres estudis allí no recollits. El bisbat també està a punt de publicar una altra Miscel·lània, que aplega un bon recull de treballs seus sobre aquest tema i que també fa esment de tots els altres estudis fets per ell i no aplegats en aquesta publicació. Va editar uns 3.000 documents de l'Arxiu Capitular d'Urgell a la col·lecció d'*Urgellia*.

Presentada aquesta visió panoràmica de tota la seva vasta producció històrica, aquí

concretarem i precisarem l'obra històrica que ell va dedicar a la vall de Castellbò, tal com hem anunciat al principi.

1. *Els vescomtes de Castellbò i la Vall d'Andorra*

Ell, que era originari de la vall de Cabó, s'interessà molt per tota la història que aquella vall tingué respecte al futur condomini en el règim temporal de la Vall d'Andorra. En aquest sentit, va fer un interessant estudi sobre la formació de la senyoria temporal d'Andorra des dels orígens fins als Pariatges. Els senyors de Caboet, a la vall de Cabó, passaren a ser feudataris del bisbe a la Vall d'Andorra. I a finals del segle XII, el 1185, s'uniren la casa dels Caboet i la dels vescomtes de Castellbò, en el casament d'Arnaldeta, la pubilla dels Caboet, amb el vescomte Arnau de Castellbò. Amb aquesta unió matrimonial, els vescomtes de Castellbò entren a formar part del règim d'Andorra, com a feudataris que en són. I més endavant encara, al segle XIII, els vescomtes de Castellbò s'uniren mitjançant un matrimoni amb la casa comtal dels comtes de Foix. Efectivament, la filla d'Arnau de Castellbò, Ermessenda, es casà el 1208 amb el comte Roger Bernat II de Foix. I així els comtes de Foix entraren també a formar part del règim d'Andorra. A voltes no sense tensió i fins i tot guerra amb els bisbes d'Urgell. Finalment, l'any 1278, i més tard el 1288, el comte de Foix i el bisbe d'Urgell signaren els acords dels Pariatges en els quals definiren el condomini que ambdues parts exerciren en el règim senyorial de les Valls d'Andorra. Tota aquesta llarga i complicada història Cebrià Baraut la recollí en la publicació de dos volums, sota el títol *Cartulari de la Vall d'Andorra, segles IX-XIII*, volum I, 1988, i volum II, 1990. Hi dedicà una bona introducció històrica, que desglossa l'inici del domini senyorial, l'evolució i el pacte final dels Pariatges, que estableix un condomini. I tot això ho acompanyà amb l'edició dels documents que es generaren en tota aquesta època i procés.

2. *L'Spill de Castellbò*

Cebrià Baraut va editar un llibre manuscrit que constitueix una de les fonts històriques més importants de la vall de Castellbò, i que publicà a la Seu d'Urgell l'any 1982. El títol original és *Spill manifest de totes les coses del vescomtat de Castellbò*. L'autor fou el notari i jurista Pere Tragó, oriünd de la vila de Castellbò, que el compongué l'any 1519. Li havia encarregat la reina de Catalunya i Aragó i vescomtessa de Castellbò, Germana de Foix. L'objectiu de l'obra, com expressa el mateix autor en el pròleg, és «dreçar un inventari dels castells, viles, llocs, masos, habitants, càrrecs, dignitats, rendes i altres drets pertanyents a la sereníssima reina Germana en el seu vescomtat de Castellbò». Es tractava, doncs, de capbrevar o reflectir –d'aquí el mot *spill*– en un document oficial tots els drets i rendes de la reina i vescomtessa en el seu vescomtat de Castellbò. Per aquest motiu, calia fer una bona descripció física de tot el territori, indicant al propi temps el nombre d'habitants. El document que era d'utilitat fiscal en el seu temps ara esdevé d'una gran importància històrica. Comprèn íntegrament totes les poblacions, força nombroses, unes 66, de l'Alt Urgell i del Pallars Sobirà que pertanyien a la jurisdicció del vescomtat. I en fa una minuciosa descripció

dels límits territorials, amb gran abundància de noms de lloc, alguns ja desapareguts, la qual cosa suposa una extraordinària riquesa per a la toponímia de totes aquestes poblacions. Al mateix temps, descriu també el règim i la jurisdicció en el govern d'aquestes poblacions, juntament amb les rendes i censos que havien de pagar.

Cebrià Baraut presentà aquesta edició amb una molt bona introducció que resumeix els diversos aspectes històrics del vescomtat. Parla també de la personalitat de l'autor d'aquesta obra. Descriu el manuscrit. Edità tota l'obra que complementà amb uns bons índexs i encara hi afegí dos apèndixs molt amplis de documentació relacionada amb aquest vescomtat. En definitiva, aquesta edició de *l'Spill de Castellbò* és i continuarà essent una obra bàsica en la història de la vall de Castellbò.

3. *Dos articles sobre el catarisme*

Als darrers anys de la vida del nostre historiador encara abordà un tema molt apassionant per al vescomtat de Castellbò i per al bisbat d'Urgell. És el moviment dels càtars, desplegat amb força tant a Castellbò i a l'Alt Urgell com a la Cerdanya i al Berguedà. Hi dedicà dos estudis, publicats a *Urgellia*: l'un l'any 1995, «Presència i represió del catarisme al bisbat d'Urgell (segles XII-XIII)», i l'altre l'any 1997, «Els inicis de la inquisició a Catalunya i les seves actuacions al bisbat d'Urgell (segles XII-XIII)». En el primer dels treballs, l'autor féu un recull de totes les notícies que tenim de l'actuació dels càtars a les nostres contrades. En el segon, que n'és la continuació, exposà tot el pla de lluita que la inquisició portà a terme per contenir i reprimir aquest moviment.

Cebrià Baraut, com era habitual en ell, sabé recollir totes les fonts documentals que parlen d'aquests fets. I penso que el seu mèrit particular consisteix a fer l'edició dels documents, que guardem als nostres arxius i que són la base per al coneixement dels fets. Crec que, en aquest sentit, els historiadors posteriors que vulguin tractar aquest tema, els càtars a Castellbò i al bisbat d'Urgell, no poden passar per alt aquests dos estudis, sinó que s'hi han de referir.

Aquest és l'historiador. Penso que tots convindreu amb mi a anomenar-lo justament l'historiador de la vall de Castellbò.